

ROČNÍK XI.

ČERVEN 1929.

ČÍSLO 4.

ZAHORSKÁ

KRONIKÁ

VEDAVATEL, MAJITEL A REDAKTOR:
A.R.T. FROHLICH, UČITEL, DOL. UJEZD u LIPRIKAMBY.

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK ZÁHOŘÍ A POBEČVÍ.

= VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

ROČNÍK XI.

ČERVEN 1929.

ČISLO 4.

Z paměti starých vládyk na Lipensku.

(Sestavil Josef Pilnáček.)

Malý zájem o naše starobylé rodiny jest toho příčinou, že dnes není nám téměř nic známo o tisícech (opakujeme tisícech) našich starobylých domácích rodin, které hrály jednou v historii našeho národa velkou roli.

Přímo hanbou jest, když dnes, kdy až často se dovoláváme křivd pobělohorských, vůbec ani přesně nevíme, které z rodin tehdy utrpěly, které vymřely v hladu a bídě ve vyhnanství, kdo bil se v šiku statečných Moravanů na Bílé Hoře.

V mnohých případech ani nevíme, jak se ta či ona rodina správně jmenovala, jakým znakem se honosila, žije-li až doposud, aneb zdali vymřela.

Téměř každá naše víska měla svůj vládycký rod, který seděl zde na dvoře, obyčejně později zvaném svobodném dvoře. Dostí bylo také svobodných podsedků, grutnů a mlýnů, na kterých seděli starí vládykové. Osud těchto drobných rodin jest až doposud tajuplný. Všeobecně se myslí, že vymřely, ve skutečnosti však, jak jsme se přesvědčili, valná část těchto rodin upadla v zapomenutí, mnoho rodů žije za hranicemi a doufejme, že časem souborná práce i tyto rodiny vytrhne ze zapomenutí.¹⁾

Hlavní příčinou úpadku drobných rodin byly poměry majetkové a špatné hospodaření. Malí vládykové chtěli se rovnati bohatým panským rodům a majetek se zadlužoval, až vládykové nezbývalo nic, než dátí se co »úředník²⁾ do panské služby a to byl počátek zániku těchto drobných rodin.

Tak bylo na celé Moravě a také i na Lipensku, kde drobných vládyk bylo do set. Dnes aspoň několik rodin krátce uvedeme hlavně proto, abychom upozornili na zanedbaný rodopis našich drobných domácích rodů.

Křížové z Újezda a Kozlovic.

Vládykové Křížové pocházeli z Újezda Vládyčího a drželi mimo jiné zboží Tupec. Společný znak Křížů s Kozlovci z Kozlova či Kozlovic ukazuje na jejich společný původ a proto také dědili Křížové r. 1458 zboží v Kozovicích. Z Křížů uvádí se vlá-

¹⁾ Předsevzal jsem si za úkol vypsat v mých »Staromoravských rodech« veškeré staré rodiny Moravy. Dospud jsem ich popsal 921 a asi ještě 1500 bude jich uveřejněno.

²⁾ Středověký úředník (něm. Pfleger) byl asi náš ředitel velkostatku.

Vlastivědný sborník »Záhorská Kronika« vychází čtvrtletně.

Ročně se předpláci 10 Kč složenkou po 1. lednu 1929 se doplaci 12 Kč. Jednotlivá čísla při hromadném odebírání 2 Kč 50 h, při odebírání jednotlivých čísel přímo po 3 Kč. Platí se chekem pošt. spořitelny čís. 100.630, Brno. Pro žáky při hromadném odběru sleva.

Reklamace se vyřizuje jen do vyjádření nového čísla.

Literární příspěvky, zprávy, knihy a časopisy k recensi i na výměnu, objednávky i reklamace budtež zasílány na adresu: »Záhorská Kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Novinové výplatné povolenlo ředitel pošt a telegrafů v Brně, výnosem číslo 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Žádá se zdvořile, by nedoplatky za starší ročníky byly ihned vyrovnané. Kdo do 1. ledna nezaslal za letošní ročník předplatné, doplaci 12 Kč.

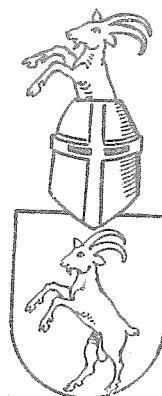
OBSAH:

Z paměti starých vládyk na Lipensku. (Jos. Pilnáček). — Názvy Telčice u Hranic a Bílý kámen (Čeněk Kramoliš). — O urbářích. (Jakub Mráček). — Z dějin pastevnictví na Pobečvi a Záhoří. Pokračování. (B. Macalík). — Děkanství lipenské. (Jan Badura). — Záčku, záčku učený. (O. Sova). — Z dob roboty na panství kelečském. (Ant. Svérák). — Nejnovější nálezy popelník na Záhoří. (Jos. Jakes). — Boží muky. (Bedř. Dušek). — Pro paměť. (František Zamazal). — Skoky, nejmladší obec v polit. okrese hranickém. (Ant. Fröhlich). — Drobnosti ze starých zápisů města Dřevohostic. (Vl. Vašíček). — Hofírkovo. (Jos. Skopal). — Voděni »medvěda« ke konci masopustu. (H. Špunar). — Procházkou helštýnským lesem. — Lidová pověst z Loučky. (S. H. Kunovická). — Drobné zprávy: Nadmořské výšky některých míst na Bystřicku. — Trigonometrické výškové body v polit. okrese hranickém. — Dobytčí trhy lipenské v minulosti.

REDAKCI: Končíme XI. ročník vlastivědného sborníku Záhoří a Pobečví. Záhorská Kronika až na menší počet výtisků X. a XI. ročníku je rozebrána, ale nezaplacena. Konáme vše bezplatně, obětujeme drahý čas a zdraví, a přece mnozí z Pobečví i Záhoří přihlíží tupě k našemu zápasu. Prosíme všechny přátele osvěty lidu: Nedejte zahynouti Záhorské Kronice! Postarejte se o její největší rozšíření! A hlavně — dlužníci zaplatte! 1. číslo nového XII. ročníku vyjde počátkem září l. r. s nově upravenou obálkou.

REDAKCI DOKA.

Zábabonky. (Pověry). Napsal Čeněk Kramoliš. Autor sepsal již na třicet knih, které se těší velké oblibě u čtenářstva. Podrobný seznam jeho knih uvádějme v novém ročníku. Jeho knihy nepotřebují zvláštního doporučování, neboť jakmile čtenář rozevře stránky jeho knihy, okamžitě si ho za-

dyka Kříž z Újezda již r. 1437, jsa synovcem Oldřicha z Újezda, rovněž z téhož rodu.

Vládykové z Újezda nosili na štítě kozla, který býval barvy bílé na modrém štítě. Klenot býval rostoucí kozel, totiž poloviční kozel.

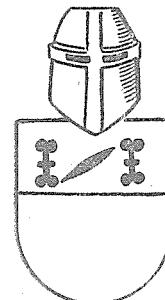
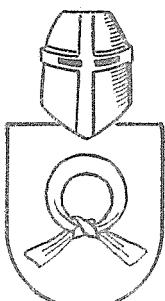
Severští z Kuličkova.

Vládykové Severští z Kuličkova přišli asi ze Slezska, kde znamení, které nosili Ševerští na štítě, bylo oblíbeno. Mezi prvními, který na Lipensko přichází, byl Hynek, jenž držel v Lipníku svobodný dvůr v době předbělohorské. Hynek svob. dvůr prodal či prohosodařil, neboť r. 1624—1642 nacházíme Hynka ve službách Lichtenštejnů na Landškrouně. Jeho příbuzným byl Ignát Severský z Kuličkova, jenž držel r. 1628 statek v Choryni a Loučkách či Loučce.

Severští z Kuličkova nosili na štítě svázanou stužku (polský znak či herb Nalenč). Stužka bývala bílá či stříbrná v červeném poli. Klenot čili ozdoba nad přilbou byly tři pštrosí péra, dvě krajní červená, prostřední bílé či stříbrné.

Smolkové z Lazník.

Předkové Smolků seděli asi v osadě Smole, dle které (jak to často bývalo) převzali příjmení Smolka, které však i jinak je u starobylých rodin slezských a polských oblíbeným. Mezi nejstarší předky patří Jan Smolka z L., jenž uvádí se 1454—1460. Mezi jeho příbuzenstvo patří Čeněk Smolka (Brandl, Pühony IV. 307) a z pozdějších jmenuje se 1489 Jindřich Smolka z L. Znak Smolků byl tentýž jako u Kunčických z Kunčic nebo vládyk ze Cvrčova (Svrčova), totiž štít dělený, jehož spodní polovice byla

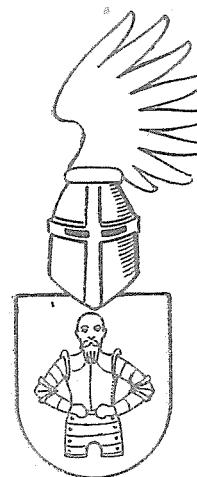
stříbrná a ve vrchní červené polovici bylo stříbrné N podobné znamení, zvané svérček. Řečené znamení bylo často ozdobně malováno tak, že se náš zasloužilý Sedláček dal asi nejasnou pečetí myliti a uvedl, že byly to tři lilia (oprav Heraldiku II., str. 300). Také vše co o tomto znamení dříve bylo psáno od Koláře a jiných, že jedná se o písmenu N (dle rodu z Noneken rozuměj Vzdounek) neodpovídá skutečnosti. Znamení vyobrazovalo staré válečnické náradí, zhotovené ze železa, ostnaté, často kruhem opatřené (ku držení) které vrháno do nepřátelských řad, aby znemožnilo pohyb (chůzi) jak pěšich tak i jezdců.

Vládykové z Kladník.

Rod z Kladník byl prastarý a soudice dle znaku stejné krve a stejného původu s vládyky z Kokor u Přerova (znaku rýče). Kladníky přišly asi od umrtím na moravského markraběte Jana, který r. 1371 Kladníky i s tvrzí daroval svým služebníkům bratřím Oldřichovi, Damianovi a Štěpánovi, kteří od té doby psali se z Kladník. Damián měl syna Nikuše či Mikuláše, který sloužil olomouckým biskupům a od těchto obdržel současně se Štěpánem z Kladník biskupské léno, na kterém se uvádí již 1382.

Vládykové z Kladník nosili na štítě rýč (obyčejně barvy přirozené) asi na poli modrému aneb červenému. Týž znak nosili na štítě Kokorové z Kokor, jsouce ovšem jiné krve nežli Kokorští z Kokor znaku lva na cimbuří.

Minovští z Lazník.

Starobylé Lazníky hostily vícero rodů a mezi nejstarší patří ti, kteří nosili na štítě obrněnce. Z této rodiny uvádí se již okolo r. 1439 Jakub a Václav z Lazník. První Jakub koupil na Kroměřížsku statek Miňovice či Miňůvky, dle kterých je jeho potomstvo zvalo Miňovští z Lazník jak Paprocký ve svém Zrcadlu obširně o něm vypravuje. Minovští z Lazník byli udatní a ve válečném řemesle byl zvláště zběhlý Jan Miňovský, syn předeslaného Jakuba. Ještě dlouho hostila Morava tento udatný rod a potomstvo Minovských nalézáme i později na Mouchnicíc, Těšanech, Kvasicích a jinde.

Lipenští z Tejna.

Středověkou zvášností byly rodiny zvané novoštítne, totiž takové, které jsouce ve stavu měšťanském byly od krále obdařeny novým šitem. Starí vládykové, kteří »od nepamětna« honosili se svým starým šitem, se novým rodinám vysmívali, zvouce je »tatarským bičem« i jinak. Jak příjmení Lipenský ukazuje, asi z našeho Lipníka pocházel Bedřich či Frydrych Lipenský, který 1559 dne 2. října obdařen od krále znakem a obdržel heslo »z Tejna«. Vládykou však ještě nebyl, neboť teprve moravští stavové musili dát své svolení a přijmouti ho mezi moravské rodiny a to se stalo r. 1562. Bedřicha L. z T. nacházíme 1574 co hejtmana panství Pernštýna a Tovačova, později 1580 až 1587 držel svobodný dvůr ve Slatinkách. Asi do jeho potomstva patří Petr Lipenský z T., jenž r. 1589 byl na svob. domě v Kojetíně. Znak Lipenských, který z milosti krále r. 1559 obdrželi, byl štit modrý a v něm kamzík bílý, šípem prostřelený (skrze krk) ze skály vyskakující a pouze do polovice jsa viditelný. Táž ozdoba (kamzik) byla co klenot nad šitem.

Čeněk Kramoliš, Hranice:

Názvy Teplice u Hranic a Bílý kámen.

Teplice.

Kdykoliv jdu na procházku do lázní Teplic, 20 minut od Hranic vzdálených a čtu před dvěma roky umístěný zde nápis: »Do Teplice«, mám dojem, že kráčím do nějaké pece, do ohřívny nebo do oteplárny.

Jednotné číslo slova Teplice značí jeden předmět, jedno teplé zřídlo, jeden pramen. A přece je zde několik viditelných teplých pramenů, jimiž se ze země prýšti kyselina uhličitá, t. j. kysličník uhličitý s vodou. A co je neviditelných pramenů kysličníku uhličitého, jenž se ze země prodírá na mnoha a mnoha místech a vtéká buď do vedle tekoucí Bečvy a tvoří v ní malé bublinky, nebo prchá přímo do vzduchu.

Proč se tedy užívá čísla jednotného, když je zde několik teplých zřídel? — Je prý to dle »lidového« znění. Lid zdejší říká: »Jdu do Teplice a byl jsem v Teplici«. Ale říkají tak jen ti staří.

Lidové znění celých slov, jako názvy tratí, pojmenování starých obcích, ulic, kopců, řek a j. má nesporně historickou cenu. Ale tu jde jen o číslo a snad jen o koncovku; základ pojmenování zůstává stejný.

Název v jednotném čísle Teplice je nejen proti duchu řeči české, ale i proti rozumu vůbec.

Všimněme si názvů jiných léčebných míst, v nichž je více pramenů nebo lázní.

V Čechách: Karlovy Vary (že je zde více zřídel), Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Janské Lázně a ty Teplice. — Ve Slezsku: Karlovy Lázně, Janské Lázně. A dále. Trenčanské Teplice na Slovensku, Herkulovy Lázně u Staré Ršavy, sírnaté lázně Teplice v Charvátsku. A snad ještě více jiných mi neznámých.

To by svět na nás hleděl, kdybychom psali: Karlův Var, nebo: »Jel jsem do Mariánské Lázně. Byl jsem ve Františkově Lázní«. Proč tedy jen na Moravě má se říkat: ta Teplice, když to není pravda, když není zde pouze jeden pramen, ale více pramenů.

V roce 1927, když zde byla krajská výstava a vyžadovali jsme si poučení z Místku, kde měli výstavu o rok dříve, pravil člen výstavního výboru a starý občan zdejší pan Peregrin Pešl, že byl »v Místku«. Lehčeji se mu to vyslovovalo než »v Místku«. — Nedávno slyšel jsem zase od starého měšťana, že dobré pletené koše prodávají »v Drahotuši«. A přece říká se »v Drahotuších«, jelikož město má jméno množného čísla: ty Drahotuše a ne ta Drahotuš.

Nyní se mi rozbřesklo v hlavě:

Starí »Hraničaci« vyslovovali »Zkratka« i dlouhé samohlasky a vyslovují doposud. Buď krátkost slabik zavanula sem z nedaleké laštiny, nebo bohatí soukeníci zdejší oblíbili si krátkost, že to bylo pro ně pohodlnější. A z pohodlí též místo v Teplicích říkají jenom »V Teplici«. V koncovce ich odsunuli ch, aby se jim to snáze vyslovovalo. Při řeči »do Teplic« zase z téže příčiny přidávali e a říkali »do Teplice«, jelikož se jím to též lehčeji vyslovovalo.

Neměli tedy na mysli lázně jmenovati jednotným číslem, to se jím nezdálo správným, ale ulehčovali si ve výslovnosti. Nu, a mnozí sem přistěhovali tomu neporozuměli a myslili, že starí domácí obyvatelé lázně označují číslem jednotným.

Vojtěch Bartovský v knize »Hranice« ve čánku o lidové mluvě píše: »Lokal pomožných jmen místních měkkého zakončení končí se v i: V Hustopeči (místo v Hustopečích), v Drahotuši (místo v Drahotuších). To je též důkazem ku výše vylíčenému.

Že již za starých časů měly Teplice význam množného čísla, dokazují účty obce hranické v roce 1622, jichž opis odbor. učitel O. Brdečka uveřejnil v IX. ročníku v čísle 1. Záhorské kroniky. Je v nich napsáno: »Z lázní Teplic příjem 4 rýn. 20 groši.« Nový důkaz, že název Teplice u Hranic je pomnožný.

Chtěl jsem se přesvědčit, v jakém čísle Němci Teplice jmenovali, zda nepřijali snad od nich čeští obyvatelé význam Teplic v jednotném čísle, ale nedočetl jsem se toho.

Wolny v knize »Die Markgrafschaft Mähren« z roku 1864 v I. svazku na str. 14. píše: »Bad Teplitz (Teplice). Das Wasser desselben enthält kohlensauere Kalkerde atd. — Ale slovo des-

selben vztahuje se na slovo Wasser a ne na Teplitz nebo Teplice.

Schwoy v knize »Topographie von Mähren« z roku 1794 na str. 202. píše: »Nicht weit von der Stadt befindet sich ein seit langen Zeiten bekanntes Gesundbad, Teplice genannt, dessen Bestandteile etwas Mineralgeist sind.« Ale i tu slovo dessen vztahuje se na Gesundbad a nikoliv na Teplice.

Ale i kdybychom někde našli pro jednotné číslo doklad, nemohli bychom se podle toho řídit, jelikož by to odporovalo českému duchu i rozumu.

O Teplicích v tvarech množného čísla píší v knize »Hranice« profesor Liška a Dr. Bartovský na str. 7, 8, 63, 64, prof. Alb. Hrab na str. 23, 26, 27, Dr. Zdenko Štekla na str. 144, 147, 148. Podobně na str. 150 a 151 správa Zotavovny a všichni jiní, kteří o Teplicích psali v různých článcích a pojednáních. Je tedy nápis »Do Teplice« proti duchu české řeči i proti rozumu, napsán na základě nepochopení zdejšího nářečí.

Bílý kámen.

Na jižní straně města Hranic táhne se poslední řada Vsatského křídla Karpat, na jejíž západní straně trůní zbytky hradu Helštýna. Z východní části této nerovné řady, která nad městem služe »Křivé«, vybíhá k městu nedaleko okresní silnice z Hranic do Zbrašova kopec, jakoby z řady vyběhnouti chtěl.

Na kopci tom ještě počátkem minulého století pálivali dříví na popel a dělali z něho potaš nebo škvarky, které se dávaly v pytlíku s prádlem do kotle, by při vaření špína s prádlem lépe pustila. Mýdlo a soda tyto starodávné prostředky vytlačily.

Poněvadž odedávna na kopci tom dělávali z dříví popel, říkali kopci tomu domácí obyvatelé Popeláč.

Na západní straně kopce toho, z něhož zde trčí pískovcové dosti srázné skály, je pěkné útulné místecko. To si oblibil německý advokát Dr. Plachky, jenž od r. 1885 po 18 let byl zde prvním a posledním německým starostou. Chodival sem rád a míval prý zde schůzky s přáteli a přítelkyněmi.

Jelikož názvu kopce Popeláč buď neznal, nebo se jeho přítelkyním a přátelům jméno to špatně vyslovovoalo, dal prý šedý kámen olíčit vápnem a nazval jej i kopec Weißstein (Bílý kámen), jako doplněk k Hranicím, které po německu služí Weisskirchen. Když dešť kámen ošlehal a vápno s něho setřel, byl kámen novu olíčen. A to se opakovalo dle potřeby.

A poněvadž nám cizí se lépe zamlouvá než domácí, osvojili si obyvatelé ochotně tento nový název. Ale že se stydí dnes říkat kopci Weißstein, říkají mu v překladu Bílý kámen, a kterási dobrá duše ještě posud skálu občas vápnem natírá buď na památku poněmcovatele Hranic, nebo z hlouposti.

Kdo název Hranice překřtil v němčině na Weisskirchen, Bůh suď. Jistě, kdo neměl jméno Hranice rád, že ho píchal v uši. Hranice by vůbec neměly mít německého pojmenování,

poněvadž ve městě není 20% Němců. Ale německý název, bůhvì odkud vzatý, městu zůstal. Ale nemusí zůstat název Bílý kámen.

Doporučuje se ve školách při probírání učiva o městě a okolí upozorniti na nesprávné pojmenování Teplic jednotným číslem a na nevhodný název Bílý kámen místo Popeláč. Tím by se náprava snad nejsnadněji provedla.

Jakub Mráček:

O urbářích.

Jsou rozmanité prameny, z nichž můžeme poznati vnitřní poměry lidu selského v minulosti, z nichž můžeme poznati také rozmanité proměny, jež se v postavení lidu selského udaly v průběhu několika století.

Prameny těmi jsou: listiny rozmanité a urbáře. Urbáře mají především tu důležitost, že podávají poměry poddanské na statcích v souvislosti se správou statků. Jsou to knihy, ve kterých podán je seznam nemovitého jmění a pozitkových práv majitelů velkostatků, také i výnosů plynoucích z toho nemovitého majetku.

Urbáře nejsou všechny stejné, líší se často i obsahem i formou.

V některých je zapsáno všechno zboží, jak to, na němž sám hospodařil, tak i ono, na němž hospodařili lidé poddaní, a vyznačeny jsou jejich povinnosti, ba i někdy jejich práva. V jiných urbářích zase poznámenány jsou jen statky poddaných a jejich povinnosti, jež záležely v placení dávek peněžitých, v odvádění produktů hospodářských a ve vykonání rozmanitých služeb osobních. — Tolik o obsahu.

Dle způsobu zápisu možno rozeznati tři druhy:

1.) Prvý druh udává povinnosti jen pověchně, to znamená, že se udává druh a počet usedlostí a udávají se povinnosti, jež při stejném druhu usedlostí jsou skoro stejné. Jest udáno, kolik je v dědině lánů, kolik každý na penězích odvádí, kolik dní pracuje, kolik sype obilí a jakého.

2.) Druhý druh urbářů vypočítává usedlé dle jmen a při každém z nich udává, co má v držení a jaké jsou jeho povinnosti.

3.) Třetí druh spojuje oba druhy, předešlé. Také často připojeny jsou listiny, na jichž základě se dávky vybíraly.

Druhý a třetí druh urbářů má význam pro právní poměry, neboť se z nich vyvinuly pozemkové knihy venkovské, a sice takto: V urbáři pro každou usedlost ponechán zvláštní list (nebo několik listů), nejprve uvedeno jméno držitele usedlosti a potom jeho povinnosti. Zápis takový byl svědectvím, že usedlý je dědičným držitelem usedlosti (vlastníkem je vrchnost) a že vrchnost má oprávnění usedlému jistá práva. Jestliže přešla usedlost

v držení jiné osoby, tu se prostě jméno předešlého držitele přetnulo a napsalo se jméno nástupce. Také se někdy poznamenávalo, jakým způsobem a kdy se změna v držení stala. Z toho jde na jevo, že bývají na jednom listě držitelé některé usedlosti i z průběhu dlouhé doby uvedeni.

Také i změny v povinnostech usedlého k vrchnosti bývaly zaznamenávány nebo i dluhy, jež usedlý učinil se svolením svého gruntovního pána.

Urbáře důležitý jsou také po stránce místopisné.

Studii o urbářích vydal u nás již r. 1857 v Památkách archeologických V. V. Tomek, dějepisec města Prahy, a upozornil na jejich důležitost pro dějiny stavu selského. Této studie bylo zde ve stručnosti použito.

V Lipníku máme, pokud vím, tři urbáře. Jeden je v archivu zámeckém (odd. Hranice č. 19) z r. 1569 od Jana Kropáče z Nevedomí. Tyká se panství hranického a drahotušského. Druhý v archivu městském z r. 1609 (inventár. č. 2.) od Jiřího st. Brunálského z Vrbna a týká se panství helfenstejnského (lipenského). Třetí, o němž nevím z které doby pochází, ale týká se také Lipníka, je také v archivu zámeckém.

Dle urbáře z r. 1609 náležely k panství helfenstejnskému tyto osady: Město Lipník a vsi — Tejn, Parešovice, Valšovice, Rakový, Byškovice, Příkazy, Horní Aujezd, Vitonice, Horní Nětčice, Doní Nětčice, Soběchleby (a Dvorští ze Simře), Radošín, Hlinsko, Lhota, Osek (a Na Rybářích), Malé Prosenice, Velké Prosenice, Tupec, Lejsky, Dolní Aujezd, Trnávka, Laučka, Slavkov, Bohuslavky, Nová Ves (slove Oderbergkh). Později připojeny ještě Sušice a Raclavice.

Nyní uvedu nějakou ukázkou.

Ve vsi Dolním Aujezdě je na prvném místě uveden Marek Kudlatý. Jeho povinnosti jsou vypočteny takto:

Z půldruhé čtvrti o sv. Jiří 12 grošů, 1 denár.

O sv. Duše za odoumrt 1 groš 2½ denáru.

O témž času vajec 18.

O sv. Václavě platu 12 gr. 1 d.

O sv. Martině za robotu Těchovskou 9 gr. 3½ d.

O témž času slepic platovalých 4½.

Ovsu vospovýho 3 měřice.

Ovsu za pastvu svinskou 3 měřice.

O témž času za touž pastvu slepice 3.

Jména jiných poddaných uvádějí se tato: Šimek Šimčík, Martin Mikan (což je podtrženo a nadepsáno Jan Sedlatej), Daněk Podavalů, Matěj Šmarej, Jan Francek (nadepsáno Jíra Francků), Bartoň Šlichta, Tomáš Hladiš, Petr Pecha, Macek řezník, Matouš Halamů (nadepsáno Pavel Doležel), Martin Petrů, Jan Francek, Mikeš Včerejšků, Martin Kusej, Jan Brhel (Anna Brhelová), Michal Skříčků, Matěj Podával, Matěj Starosta, Tomáš Zuzaník (Jíra Marků), Jura Hlavšů (Jan Strejček), Václav Hlaúšek (Ondra Francků), Matouš Matoušek, Matyáš

mlynář, Řehoř Brázda (Adam Brázda), Matěj Král, Václav Štěrba, Václav Kozel, Martin Mikan, Mach Petruš, Jan Hlava, Mikuláš Macura, Matěj Mladotů.

Ing. Basil Macalík:

Z dějin pastevnictví na Pobečví a Záhoří. (Pokračování.)

Dělení neobešlo se bez sporů, neboť půda náležela starousedlým sousedům, ne však též domkařům, kteří si činili na pastvinu též nároky, jako příklad uvádíme dělení pastvisek v Jezernici u Lipníka, kdež trvaly spory několik let a byly konečně rozhodnuty zemským výborem. O porovnání sepsán byl následující protokol:

»Představenstvu obce v Jezernici.

Na základě vyjednávání, které v obci Jezernici předsevzal pan Štefan Spála, co komisař pro záležitosti rozdělení pastvisek, od výboru zemského ustanovený, vidí se výboru zemskému schváliti porovnání uzavřené mezi obcí Jezernicí a tamnějšími usedlými a domkáři v příčině rozdělení obecních pozemků, při protokolárním vyjednávání dne 27. a 28. září 1878 a ustanoviti jak následuje:

1.	Z katastrálního majetku obce Jezernice per 306 jiter	
15 □	sáhů vyloučují se následující podzemky, a sice:	
a)	stavební plocha parc. č. 2	26 □ sáhů
	co nádvoří č. domku 59 stav. parcela č. 6 per	52 «
	co zahrada při domku č. 30 stav. parc. č. 40 per	40 «
	co stodola při domku č. 68	118 □ sáhů
	dohromady	1000 «
b)	pole parc. čís. 946 per	1 jítro 373 □ ¹⁰
	dohromady	723 «
c)	louky parc. čís. 948 per	25 «
d)	zahrada parc. čís. 107 per	63 j. 363 «
e)	pastviska parc. čís. 847 podilem	23 « 986 «
	« « « 949 «	3 « 1268 «
	« « « 955 «	16 « 1567 «
	« « « 956 «	13 « 1314 «
	« « « 960 «	25 « 397 «
	dohromady per	146 j. 1095 □ ¹⁰
b)	stavební parc. č. 6 k domku čís. 30,	

Pozemky tyto vyloučeny byvše z majetku obce Jezernice, rozděleny budťž mezi následující údy obce, potažmo schvaluje výbor zemský nápodobně provedení jich rozdělení:

- a) Stavební parc. čís. 2 k domku číslo 59,
- b) stavební parc. č. 6 k domku čís. 30,
- c) stavební parcela č. 40 k domku číslo 68,
- d) zahrada čís. 107 k domku čís. 60,

a sice veškeré pod a, b, c, d uvedené parcely co vlastnictví, poněvadž od nepamětných dob v nerušeném držení a užívání jmenovaných osadníků se nachází a v obci ani známo není, jakým způsobem do jejich držení se dostaly.

e) Dále přikazují se parcele: čís. 2125, 2127, 2182 a číslo 2129 Martinu Horáčkovi, pololánku čís. 15 v Jezernici z té příčiny co vlastnictví, poněvadž tenkráte, když se zrušoval příkop na odvedení vody na základě zdejšího schválení ze dne 6. IV. 1878 čís. 6507 za tyto parcele vlastnictví své role parc. čís. 2288 per 542 □^o obci Jezernici cestou výměry odstoupil.

f) Plocha per 14 jíter rozdělena budiž mezi 28 držitelů domků v Jezernici (vyjmenována jsou domovní čísla), totiž každému per 800 □^o a výbor zemský povoluje, by tyto podíly majitelům jmenovaných domků nahradou za užitky z rozdělených ploch gruntoknihovních připsány jím byly do vlastnictví.

g) Zbytek per 133 j. 1218 □^o rozdělen budiž mezi 60 usedlých rustikalistů, a sice 40 půlláníků (vyjmenována jsou jejich domovní čísla), 7 čtvrtníků (vyjmenována jsou jejich domovní čísla), 13 chalupníků (vyjmenována jsou jejich dom. čísla), a to tím způsobem, aby na každého půlláníka počítány byly 2 jítra 942^{15/17} □^o a na každého chalupníka 1 j. 133 □^o.

Výbor zemský uděluje povolení k tomu, aby pozemky tyto držitelům jmenovaných právě usedlostí gruntoknihovního vtělení připsány byly co vlastnictví.

III. Obec Jezernice sama zůstává bezpečnou vlastnicí veškerých ostatních jí připsaných dle odstavce I. k rozdělení neurčených pozemků i s budovami na nich stojícimi, zvláště pak:

a) stavební plochy parc. čís. 50 a 58 s obecním domem čís. 50 tam se nacházejícím i školní budovou na ní se nacházející, dohromady	198 □ ^o
b) role (vyjmen. jsou jednotl. parc.) dohromady	4 j. 139 «
c) louky (vyjmenovány jsou parcely) celkem	8 « 362 «
d) zahrady celkem	1020 «
e) pastviska dohromady	67 « 735 «
f) plochy neplodné celkem	157 « 569 «

i dlužnost na základě tohoto porovnání i s budovami podle této intimace.

IV. Podíl per 14 j., jenž připadl na 28 domkářů, budiž jím vykázán na pastvisku oblesk, a sice od polní trati Kamenec na jihozápad počínaje a tak daleko na severozápad v souvislé pospolitosti až docíleno bude řečené plochy per 14 jíter, na kterém místě tyto podíly domkáři již jsou vyměreny.

V. Dané a jiné dávky veřejné platí z těchto pozemků, jimž na základě tohoto vyrovnaní vlastnictví připadlo.

VI. Pozemky, které dle odstavce III. tohoto porovnání zůstanou vlastnictvím obce, buďtež přísně dle zákona obecního spravovány a potažmo budiž jich dle toho užíváno a těženo.

Zvláště ustanovuje se ty již nyní z obecních pozemků pod III. uvedených co jméně obecní věnováno bylo k docílení výnosu

pro pokladnu obecní:

a) stavební plocha parc. č. 50,	
b) rolí (vyjmenovány jsou parcely) celkem	3 j. 1288 □ ^o
c) luka úhrnem	4 « 833 «
d) zahrady úhrnem	30 « 1482 «
e) pastviska úhrnem	39 « 851 «
celkem tedy plocha	39 « 851 «

Co se konečně týče ploch pro statek obecní určený, totiž:

stavební plocha per	131 □ ^o
rolí	451 «
louky per	3 j. 1129 «
pastviska per	36 « 853 «
plochy neplodné	76 « 1324 «

dohromady , 117 j. 1318 «

z nichž zahrady parc. č. 27 a 29 a louky parc. čís. 2496 dohromady per 518 sáhů počasný učitel v Jezernici bezplatně užívá, kdežto zahrada parc. čís. 8 per 35 □^o co štěpnice školská — podíl per 1 jítro a pastviska parc. čís. 230 co hliniště a cihelna, zahrada parc. čís. 486 co zeliště, louky a pastviska nyní louka a parc. čís. 2038 louka, nyní role dohromady 9 jíter na u d r ž o v á n í o b e c n í c h b ý k ú pak pastviska v úhrnné výměře 10 j. 1075 □^o co pastviště pro společný dobytek slouží — nesmí žádný úd obce od nynějška mít nijaké přednosti u užívání jich a majíť všichni údové obce jenom za stejných podmínek právo podíl bráti v užitcích statku obecného.

Co se týká plochy na udržování obecních býků per 9 jíter 1502 □^o, ustanovuje se, že roční přebytek, budeli totiž nějaký, ukládati má do obecní pokladny.

Bude-li tedy od obecního výboru za užívání obecního statku, zvláště pak za pastvu nějaký plat do obecní pokladny aneb sypání na pastýřskou mzdu zavedeno, budou k tomu platu aneb sypání veškeří členové obce zavázáni, kteří na užívání obecního statku toho skutečně užívají.

VII. Úrok na penězích, jenž od domkářů za vyhánění dobytku a za pastvu až dosud byl zaprováděn, je od nynějška zrušen.

VIII. Povoluje se zároveň, by plocha v odstavci I. vyloučená per 148 j. 1046 □^o od obecního majetku pozemkového v gruntovní knize odepsána a držitelům nemovitostí v odstavci II. uvedených připsána byla.

Tím nečiní se také nižádná újma usnesením, která výbor obecní na základě obecního zákona v příští době stran způsobu užívání obecního statku učiní.

Výbor zemský schvaluje tato ustanovení v příčině narovnání se stanoviska dozorství nad obcemi, uděluje zároveň povolení k tomu, by na základě výkazu dílčího, jenž dlužno dle tohoto rozhodnutí zhotoviti, kterejž pak výbor zemský schváliti shora jmenované výkazu dílčím místněji určené pozemky pří-

psány býti mohly ku dosažení práva vlastnického v knize pozemkové obci a držitelům usedlostí v odstavci II. uvedených.

V Brně, dne 18. ledna 1878.

Náměstek zemského hejtmana:
(Podpis nečitelný.)

Některé obce rozdělily všechn obecní majetek, některé však pamatovaly na budoucí časy a udělaly dobře.

Tak jezernický zpravodaj pan Kostka končí svoji zprávu slovy: »Dobře, že bylo pamatovalo na obecní býky. Mame býcinec a platíme letos 2 Kč a 6 kg ovsy z kusu dobytka.« Jinde platí se ovšem na býka velké obnosy.

Konec pastvin. Nejdříve se přestali pást koně a to po zrušení roboty v roce 1848, ale jen v málo obcích. Všeobecně přestali pást koně teprv v letech sedmdesátých. Pasení omezilo se pak jen na meze, úhory a pozemky hospodářsky jinak nepoužité. Někde pásli velmi dlouho, ve Vlkoši na příklad až do roku 1910.

Nejdéle se pásli vepři, kozy a husy. Líd si až později teprv uvědomil, jakých výhod nabyl po zrušení pastvin.

Přestalo se úhořit, počalo se set víc obilí, začala se sázet řepa, pole se lépe obdělávalo, lepší se dělal hnůj, lépe se oralo a hnojilo, úrody se zvýšily a nastal poměrný blahobyt na venkově.

Jan Baďura:

Děkanství lipenské.

Diecesa olomucká byla zřízena r. 1063 a obsahovala celou Moravu a Opavsko. Rozdělena byla r. 1131 na šest arcijahenství a teprve r. 1143 ustanoveny byly farní obvody. Děkanství lipenské patřilo k arcijahenství olomuckému.

Do konce 15. stol. připomíná se 13 far našeho děkanství, totiž Hranice 1201, Lipník 1238, Velký Újezd 1301, Hlinsko 1304, Osek 1322, Drahotuše 1371, Jezernice 1390, Soběchleby 1394, Podhoří 1446, Jindřichov 1454, Bělotín 1499, Partutovice 1499, Střítež 1499; ve stol. 16. Slavkov 1592. Tím, že se v listinách v těchto letech připomínají, není řečeno, že by snad dříve již nebyly stávaly.

Po bitvě na Bílé Hoře přešly statky pánu nekatolických do rukou pánu katolických a provedena byla reformace katolická. Jelikož ale nebylo dostatek katolických kněží, stalo se, že menší fary zůstaly neosazeny a přiděleny byly k farám, které měly duchovní správu a to dvojím způsobem: buď jako kostely filiální anebo jako dočasné svěřené. Tak se stalo, že počet far k děkanství slušících klesl se 14 na 6, a že k našemu děkanství přiděleny byly fary jiné.

Z roku 1668 zachován jest popis děkanství, k němuž sluly následující fary:

1. Lipník s přifařenou Loučkou; k němu přiděleny byly jako filiálky Hlinsko s přifařenými Kladníkami, Lhotou, Týnem a Slavkov. (7 osad.)

2. Bělotín s přifařenými Lučicemi a Polomí; k němu přiděleny byly jako filiálky: Jindřichov, Nejdek, Partutovice, Střítež s přifařeným Olšovcem. (8 osad.)

3. Drahotuše s přifařenými Hrabůvkou, Lhotkou, Klokočím, Milenovem, Radíkovem, Slavíčem a Velkou; k nim přiděleny jako filiálky Jezernice, Podhoří s přifařenými Uhřínovem a Středolesím. (12 osad.)

4. Hranice s přifařenými Černotínem, Hluzovem, Zbrasovem. (4 osady.)

5. Osek s přifařenými Bohuslavkami, Radvanicemi, Stámericemi, Trnávkou, Tupcem, Dolním Újezdem a Veselíčkem. Oseku svěřena byla bývalá farnost Velký Újezd s přifařenými Kozlovem, Ranošovem. Kromě toho patřily k Oseku z Buku 4 grunty. (12 osad.)

6. Soběchleby s přifařenými Bezuchovem, Dolními a Horními Nětčicemi, Oprostovicemi, Radotínem, Symří; k nim přiděleny byly jako filiálky Blazice s přifařenými Lhotou Radkovou, Sovadínou, Žákovicemi, a Paršovice s přifařenými Rakovem a Valšovicemi. (14 osad.)

Kromě těchto farností, které až dosavad slúší k děkanství tomu, patřily tehda k děkanství ještě tyto farnosti:

7. Domälvice s přifařenými Čechami, Líšnou, Poldlím, Prusy. (5 osad.)

8. Pavlovice s přifařenými Hradčany, Prusinkami, Radslavicemi, Sušicemi, Síšmou, Tučinem (7 osad). Tato farnost byla od r. 1619—1642 svěřena faře v Oseku a od r. 1642—1684 faře v Dřevohosticích.

9. Podštát s přifařenými Boňkem, Kovářovem, Kylišovem, Padesáti Lánů, Zigarticemi; k Podštátu byly přiděleny jako filiálky Luboměř pod Strážnou (dříve Liptaň jmenovaný) s přifařenou Lindavou, Barnov, Milovany, Rudoltovice. (11 osad.)

10. Sálov s přidělenou filiálkou Luboměřem. (2 osady.)

11. Odry s přifařenými Loučkami, Jakubčovicemi a Veselím; k nim přiděleny byly jako filiálky Dobešov, Veska s přifařenými Heřmanicemi, Heřmánkami, Kamenkou, Moravské Vlkovice, Tošovice. (11 osad.)

12. Maňkovič s připojeným Dolním Vražném a s přifařenými Horním Vražném a Hynčicemi. (4 osady.)

Patřilo tudíž r. 1668 k děkanství 12 far, které v sobě pojí malý 20 bývalých far a 97 osad. Než v aktech konsistoriálních, asi z roku 1630, se uvádí jako k děkanství patřící fara ve Fulneku s filiálkami Jerlochovicemi, Děrném, Stachovicemi, Pohorelem, Valtěřovicemi. Dle toho měl nás dekanát 13 far a 103 osady. Farnost fulnecká dle záznamu z roku 1668 již k děkanství

lipenskému nepatřila. Než i bez ní bylo toto děkanství velmi rozsáhlé.

Když r. 1671 bylo v diecesi olomucké zřízeno 13 nových děkanství, naše zůstalo nezměněné.

Na úpravě děkanství pracováno bylo ustavičně, až teprve r. 1731 stala se změna. Od děkanství našeho byly odloučeny Odry, Maňkovice-Vražné Dolní, Podštát, Spálov, Domaželice; později též Pavlovice. R. 1737 ustanoven byl administrátor pro Velký Újezd, který se r. 1744 stal samostatnou farou. Bylo t. r. v děkanství 7 far se 57 osadami.

R. 1767 zřízena byla expositura ve Stříteži.

Důkladná změna nastala, když r. 1777 rozdělena byla diecese olomucká na dvě diecese olomuckou a brněnskou. Diecese olomucká byla rozdělena r. 1778 na 8 arcikněžství. Naše děkanství patřilo k arcikněžství olomuckému až do r. 1787, kdy zřízeno bylo arcikněžství ve Velké Bystřici u Olomouce; nyní se jmenuje šternberské. — Císař Josef II. zřídil, aby osady přes 1 hod. cesty od farního kostela vzdálené mohly snadněji službám Božím obcovati, mnoho nových far. Tak r. 1784 zřízeny byly duchovní správy v Jezernici, Partutovicích, ve Stříteži a Blazicích, r. 1785 v Paršovicích, r. 1786 v Dol. Újezdě, r. 1787 v Hlinsku a r. 1788 ve Slavkově. Tyto fary byly nazývány císařskými, Střítež vyjímaje.

Pavlovice byly r. 1787 přiděleny k děkanství přerovskému, zřízenému již r. 1671. Téhož roku 1787 zřízeno bylo děkanství kelecké, k němuž přiděleny byly některé fary z děkanství valašsko-mezříčského a z děkanství našeho Soběchleby, Paršovice a Blazice. Protože farář soběchlebský byl jmenován prvním děkanem keleckým, nazýváno to děkanství soběchlebským až do r. 1828., kdy opět jmenováno bylo keleckým.

Tyto nové fary, vyjímaje Dolní Újezd, zřízeny byly v místech, kde dříve již fary byly.

Byl tedy koncem 18. století stav našeho děkanství následující:

1. Lipník s přifařenými Loučkou a Bohuslavkami; tyto byly r. 1781 z Oseka vyfařeny.
2. Bělotín s Lučicemi, Nejdekem a Polomí.
3. Drahotuše s Hrabůvkou, Klokočím, Milenovem, Lhotkou, Podhořím, Radíkovem, Slavíčem, Uhřinovem a Vekou. Středolesí bylo r. 1784 přifařeno do Potštátu.
4. Hranice s Černotínem, Hluzovem a Zbrašovem.
5. Osek s Radvanicemi a Veselíčkem.
6. Hlinskos Týnem, Kladníkami, Lhotou a Nov. Dvorem.
7. Jezernice.
8. Partutovice s Jindřichovem.
9. Slavkov.
10. Střítež s Olšovcem.
11. Dolní Újezd s Tupcem a Trnávkou, kteréžto osady r. 1787 z Oseka vyfařeny byly.

12. Velký Újezd s Kozlovem, Ranošovem a Staměřicemi. Tato osada r. 1763 byla z Oseka vyfařena.

V 19. století byl

13. Jindřichov z Partutovic vyfařen r. 1802 a zřízena tu fara, právě jako r. 1805 byl

14. Týn v Hlinska vyfařen a přidělena od Lipníka Podhůra, traf V roli, mlýn a valcha.

Roku 1842 bylo vyfařeno z Potštátu

15. Středolesí a zřízena tu fara. R. 1852 byla

16. v Podhoří zřízena expositura. R. 1870 byla vyfařena

17. Loučka z Lipníka. R. 1880 byl vyfařen

18. Černotín s Hluzovem z Hranic.

Poslední změny staly se, když r. 1887 Soběchleby byly vyloučeny z děkanství keleckého a přiděleny k děkanství lipenskému a Černotín vyloučen z děkanství lipenského a přidělen k děkanství keleckému a když r. 1908 vyfařeny Ústí a Nové Sady z Kelče a přifařeny k Hranicím.

Má nyní děkanství lipenské 17 far a 1 exposituru (s 53 osadami) a patří k největším děkanstvím v arcidiecesi.

Sova Otto:

Žáčku, žáčku učený.

Starobylá záhorská píseň.

Dnes už ji neuslyšíte. Staří Záhoráci ji ještě budou znáti, ale mladší pokolení už ne.

Každý kraj má své zvláštnosti, své zvyky, písničky, ale také každá doba má opět své zvláštnosti, zvyky, kroj i písničky. To už nejde ani jinak a také marným by bylo stavěti se proti duchu doby. Představte si Záhoráka na trhu ve starobylém záhorském kroji. Mnozí by se mu (kroji) obdivovali a pochvalovali si, že měli příležitost uviděti něco, co se jím nepoštěstí tak brzy opět spatřiti, jiní zvědavě by ho prohlíželi — zvláště drobotina — a většina by nad ním (Záhorákem) pokrčovala rameny. Něco jiného jest, když jest nějaká slavnost, kde se má předvésti některý starobylý zvyk neb alespoň vystoupiti v kroji. Tu by ovšem bylo více jak záhadno, aby účastníci se ukázali v původním, opravdovém, záhorském kroji (zluté koženice hlavné) a ne v plátených (dokonce jen růžových) kalhotách (Selská jízda). Ještě se snesou červené koženky, které i na Záhoří vytlačovaly v posledním čase, kdy se národní kroj ještě téměř všeobecně nosil, původní »zluté«. Zajisté byly tyto zluté obtížnější si zapotřít a jaké byly choulostivé. Kde jakou skvrnku bylo na nich ihned znáti, záhyby otíráním černaly, čistění jich bylo obtížné (musívaly se vytríti v žitných (pšeničných) otrubách) a ještě to mnoho nepomáhalo. Za chvíli byly takové, jako před

tím a kdo se o ně otřel, ten byl ihned poznamenán, jako by o pana otce ve mlynici zavadil. To byly asi hlavní příčiny, proč červenice začálely žluté koženice.

Tak jako odložen národní kroj, zapomenuty staré zvyky, tak vytlačeny i staré písničky novými. Nové, umělé písničky stávají se téměř současně v celém národě známými a obliběnými, s tím rozdílem, že rychleji upadají v zapomenuň než staré. To umožňuje ohromné rozšíření tisku a rychlá doprava.

Tu nezbývá, než aby zaznamenány byly zbytky zvyků a písni ze starých časů dochované v pamětech starých lidí až na naše doby, kdy ještě nebyl tisk tak všeobecně používán a to pokud možno také tiskem a ne jedině u zájemců v jediném rukopise, který by snadno mohl být zničen.

1. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky*) vybraný,
pověz, co jest jeden?

Jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

2. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co só dvě?

Dvě Mojžíšovy stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

3. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co só tři?

Tři só božský osoby,
dvě Mojžíšovy stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

4. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co só štyry?

Štyři evangelisti,
tři patriarchi s vysostí,
dvě Mojžíšovi stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

5. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je pět?

Pět ran Kristových,
štyři evangelisti,
tři patriarchi s vysostí,

*) Také »školy«.

dvě Mojžíšovy stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

6. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je šest?

Šest lilií před Pannou Marií,
pět ran Kristových,
štyři evangelisti,
tři patriarchi s vysostí,
dvě Mojžíšovy stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

7. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je sedm?

Sedmero je svátostí,

šest lilií před Pannou Marií,

pět — — —

8. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je osum?

Osum slovek slovených,

sedmero je svátostí,

šest lilií — — —

9. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je devět?

Devět kůrů andělských,

osum slovek slovených,

sedmero je svátostí,

— — —

10. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je deset?

Deset božích přikázání,
devět kůrů andělských,
osum slovek slovených,
sedmero je — —

11. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je jedenást?

Jedenástý milý Bůh,
deset božích přikázání,
devět kůrů andělských,
osum — — —

12. Žáčku, žáčku učený,
nade všecky vybraný,
pověz, co je dvanást?

Dvanást svatých apoštolů,
jedenástý milý Bůh,
deset božích přikázání,
devět kůrů andělských,
osum slovek slovených,
sedmero je svátostí,
šest lilií před Pannou Marií,
pět ran Kristových,
štyři evangelisti,
tři patriarchi s vysostí,
dvě Mojžíšovy stolice,
jeden Pánbu jeden je,
co nad nama králuje.

Antonín Svérák:

Z dob roboty na panství kelečském.

Čas ubíhá jako voda a lidé rychle zapomínají. Zajímá-li vás minulost, stěží najdete již osobu, která by vám vylíčila, jak to u nás chodívalo před 80—100 lety. Jsem proto povíděchen panu okresnímu staršímu J. Hlavicovi, bývalému dlouholetému starostovi v Komárovicích, že mi zapůjčil pamětní knihu této obce, ve které vlastnoručně slovy nenáročnými vylíčil dle vypravování starých lidí, jak že to za starých časů u nás bývalo. A jelikož poměry bývaly jistě na celém panství stejně, měl by obsah zmíněné pamětní knihy být na památku vepsán do obecních kronik v obcích, které dříve patřily k panství keleckému. Za tou příčincou podávám zde stručný obsah.

Před rokem 1848 každá obec náležela k některému panství. Majitel panství a jeho úředníci byli milostivá vrchnost, osadníci byli poddaní. Vrchnosti příslušela moc politická a soudní, vybírala daně, odváděla mladíky k vojsku. Řízení celého panství spočívalo v rukou pana vrchního, jemuž k ruce byl pan kancelářský a písář. Správu soudní vedl justičiar. Kontribuci vybíral kontribuční. Správcům jednotlivých dvorů říkalo se purkrabí. Správu stodol vedl poklasný, chlévů šafář, na poli dohlížel dráb.

Poddani byli zavázáni zákonem božským i lidským vrchnost poslouchati a zdarma robotovati.

Robotá byla jetá a pěší. Jetou robotu konali sedláči dvakrát v týdnu, jednou čtyřmi koňmi a jednou dvěma. Všichni čtyři koni byli zapřaženi do jednoho vozu neb pluhu. Měl-li sedlák koně nemocného a vyjel pouze se třemi neb jedním, počítalo se mu to za půl den. Bylo-li třeba více pěší roboty, museli

i sedláci místo jeté konati roboty pěši, ale museli poslati 2 pa-cholky. — Pěši robotu konali podsedníci a domkaři; robotovalo se po 5 dní a od sv. Jana do sv. Václava přidával se ještě den šestý, nazvaný chlebový, za který dostal robotník $\frac{1}{2}$ pecna chleba (asi 20 cm v průměru), celkem tedy $6\frac{1}{2}$ pecna; chléb vydával se o vánocích v Kelči.

Fojt v Komárovicích nerobotoval; odbýval si pouze »vinnou fúru« (jezdil pro víno do Rakous), vozil vlnu a ryby z Kamence, kam bylo nařízeno. Ostatní fojtí měli robotu sníženu na třetinu. Když sedláci vyjeli na robotu, nebylo v celé obci zhusta co zapřáhnouti. Pouze na fojtství zůstaly potahy doma a na gruntě čís. 12. mívali pár tažných volů, kterých v čas nouze a pilné práce celá obce používala. Kravami v těch dcebach nepracoval nikdo.

Robotou vykonávaly se všechny polní práce, jak je polní hospodářství s sebou nese. Samozřejmě že ku robotě vybírány pěkné dny; když bylo špatné počasí, byli robotníci posílani domů a museli přijít den příští. Tím se stávalo, že lidem nezbývalo času na řadne vykonávání vlastních prací hospodářských; bývali tedy nuteni pracovat v noci při měsíčku a při lucerně. Následek byl, že vůda bývala zanedbána, úroda špatná a mnoho polností leželo ladem.

V zimě, kdy nebylo jiné práce vozilo se z rajnochovských hor dříví a klády pro vrchnost a všude tam, kam vrchnost dřevo zaprodala. Když fojt v neděli se vrátil od zprávy ze zámku keleckého a oznámil, že se pojede do hor, tu již večer :pěchali sedláci s pacholky majice sochory na ramenou do hor, aby si kládi k cestě přiváili, aby je jiný nepředešel brodíc se při tom až po pás sněhem. Práci hleděl si každý usnadnit i jak mohl. Bylo-li mnoho sněhu na příklad, tu nechtěl nikdo první vyjeti, aby nemusel raziti cestu ostatním. Potahy zapřažené čekaly na dvoře. Když dlouho nikdo nevyjížděl, tu vyběhl z některého dvoru pacholek a počal bičem práskati o sto šest. Zvonků tehdy nebyvalo, proto každý vozka, když jel v přímí se saněmi, silně práskal, by jej protijedoucí uslyšel a mohl vynouti.

A tak když ostatní již na cestu připravení uslyšeli práskání, počali jeden po druhém vyjížděti v domnění, že již někdo jel; pak bylo již pozdě se vraceti.

Na každý povoz muselo se naložiti půl sáhu dřev (něco přes metr), klády pak vozily se jen po jedné a silně či slabé. Klády bývaly až 1 sáh v průměru, nejslabší 1 střevic.

Dříví dovezené nikdo neodměřoval a tak se stávalo, že se ho cestou mnoho potratilo.

Také se vozily do knížecích kroměřížských zahrad mladé, smrkové stromy i s prstí na přesazení, tlusté asi 5 palců. Každý sedláček musel vézti jen jeden strom dobře slámou ovázaný, aby se neodřel; povoz musel být tažen čtyřmi koni. Za takový povoz dostal každý sedláček 7 groši (21 kr. = 42 h) příplatku.

Když se jelo z roboty domů, snažil se jeden druhého před-

jeti. Stávalo se mnohdy, že některý při předjížďce ztratil kolo, ale bylo-li to blízko domu, nevracel se, až dojel. Bylo-li to však ještě daleko, tak pacholek, co seděl na voze, se vrátil, vzal nějaký klocek, nastrčil do kola a na rameně je donesl domů. Ten, co seděl na koni, ujízděl bez kola; že se mu mnohdykrát ulomila náprava, z toho si nic nedělal; byla dřevěná a do rána udělal si novou. Kdo se nechal předjeti, byl za nic, a koně jeho hanění.

Nebylo-li jiné práce, jezdilo se ke dvoru Kamenci »rovnatí svět«. Rozvážel se totiž nános říční s mísou, kde byl nahromaděn do vydřených jam.

Zvláštní robotu vykonávali domkaři městečka Hustopeče. Tam byl totiž zrovna pod zámkem rybník, ve kterém měly sídlo v nesčetném množství žáby. K tomuto rybníku byli tedy v létě komandováni robotníci, aby šlehaním do vody žáby plašili, aby svým skřehotáním neburcovaly milostivou vrchnost z libých snů.

Jos. Jakeš:

Nejnovější nálezy popelnic na Záhoří.

Že Záhoří jest obydleno od pradávna, dokazují časté nálezy popelnic a pravěkých předmětů z doby kamenné. Děje se tak náhodně, není tu žádného systematického pátrání, a přece poměrně často přichází se na vzácné nálezy. Bohužel, neopatrností, neznalostí a často i zlomyslností bývají tyto vzácné památky obyčejně zničeny, jak se loni stalo.

Rolník pan Gába v Kunovicích vyoral loni na podzim na poli zvaném »Niva« pět popelnic. Popelnice byly tenkostěnné a ležely asi v hloubce 35 cm pod povrchem. Byly v jedné čáře od severu k jihu, dva kroky jedna od druhé. Jedná se tedy jistě o větší žároviště a bude jich poblíž asi více. Dvě první byly zahyceny pluhem a rozbity, ostatní tři zůstaly neporušeny a práce přerušena, než přijde povolaný znalec. Stalo se však, že některý zlomyslník zatím zachovalé popelnice vykopal i s obětními nádobkami a odnesl. Zajímavé jest, že obětních nádobek nebylo u všech popelnic stejně. U dvou bylo jen po jedné a největší počet činil pět.

Koncem října při kopání základů při přestavbě domu v Horní Újezdě u Machačíků přišlo se na popelnici staršího druhu, zdobenou rýhováním a tuhovanou. Při ní našlo se fakté několik obětních nádobek do šeda vypálených. Na tento nález upozornil mne pan Antonín Studený, pokryvačský mistr a legionář, který jeví o slavnou minulost Záhoří veliký zájem. Poněvadž nález se stal nenadále, zbylo z něj také jen několik střepů. Syn z tohoto domu, legionářský plukovník pan Machačík v Praze, byl požádán o povolení vykopávek uvnitř budovy. Horní Újezd jest jedna z nejstarší a před věky nejdůležitější osadou na Záhoří. Již jméno a poloha obce to dokazují. Újezd značil a posud u Rusů značí

jistý obvod krajový, který má stejné životní podmínky a těhne hospodářsky i společensky k jednomu místu. Rusové nazývají posud takové středisko »ujezdniij horodok« — újezdný hrádek.

Jméno již značí, že taková místa bývala opevněna a zakládána na místech příhodných. Příhodné místo bylo:

1.) Přibližně uprostřed kraje, aby v případě ptečeby přijezd i příchod byl snadný. 2.) Místo již od přírody aspoň částečně opevněné, na návrší, obklopeném vodami, neb bažinami. 3.) Dostatek místa, aby v případě nebezpečí mohlo se tam obyvatelstvo celého kraje ukrýt i se svými stády. — Taková místa bývala ještě uměle opevněna kolovými hradbami, spečenými valy a příkopy. Uprostřed hradu býval velký dřevěný dům, v němž sídlo újezdný starosta a kolem něj více domů menších. Proto tak málo zřejmě viditelných památek nacházíme na bývalých staroslovanských hradisích, že bylo vše stavěno ze dřeva a hlíny.

Horní Újezd má polohu odpovídající všem podmínkám. Leží na táhlém návrší, jehož svahy k severu jsou příkré. Plán táhne se od severo-východu k jihozápadu a první pohled nás přesvědčí, že v dolinách jižně i severně bývaly veliké močály. Náhorní rovinka kolem osady jest dostatečně prostorná, aby se tam směstalo množství lidí i dobytka v čas potřeby, neb nebezpečí. Snadno přístupná místa byla kdysi jistě ohražena vysokými a pevnými kolovými ploty. Střed újezdného hrádku býval asi tam, kde nyní stojí dvorství Rochlovo a bývalé Symerských, která povstala rozdelením. Za zdmi dvorství Rochlova je posud viditelný hradební příkop. Zvěděl jsem v obci, že kdysi, když vykopávali prastarý ořech za východním rohem stavení, našli spoustu kamenných hrotů ke kopím a šípům. Dle toho možno usuzovat, že tam bývala pravěká zbrojnici. Také na sever. svahu bývaly asi násypy spečené, aby se v příkré stráni nesesouvaly. Pod valy na straně severní je polokruhovitý pahorek, zvaný »Hřibův kopec«. Dle ústního podání míval tam zeman Hřib rozhlednu, spojenou kryptou chodbou s obytným stavením a v zemi sklepy. Tato pověst zdá se mi nepravdivou, neboť nač by stavěl někdo rozhlednu v dole, když by ze svého domu hned vedle viděl stejně dobře, nebo ještě lépe? Spíše se domnívám, že tento kopeček, ležící blízko pod valy bývalého hradisť, jest mohylou, pod níž spí pravěký hrdina. Žároviště bývalo asi na severním obvodu vnitřní tvrze, kde nyní je nový dům pana Machačka. Zdá se, že strana severní, půlnoční, byla u našich pravěkých předků stranou života posmrtného. Poloha popelnic v zemi aspoň tomu nasvědčuje.

Musím se také zmínit, že v okolí nalezeno bylo na polích dosti kamenných nástrojů a zbraní. Pan Studený chová tři kamenné sekery a pěkně vypracovaný klín. Tyto věci nalezl na poli asi v polovici vzdálenosti mezi Drholcem a Všebovicemi. Z nálezů v blízkém okolí jmennují ještě nálezy popelnic u Horních Nětčic v místě, kde silnice ke Dřevohosticím vychází z dědinu.

a pak na polích, zvaných Padélky. Bohužel, zachovaly se z nich jen střepy silné a tuhované. Pan Pospíšilík mně vypravoval, že při některých byly nalezeny i malé korálky a barvíčky na způsob pastel.

Zajimavo jest, že žároviště na Záhoří nacházejí se téměř všude na místech výše položených. Nasvědčovalo by to, že doliny byly ještě příliš bažinaté, k obývání a hospodářskému vzdělávání nezpůsobilé. Dle častých a hojných nálezů možno soudit, že kraj byl již v pravěku hustě zalidněn. Snad také starobylá obchodní cesta »Hradská« napomáhala hustějšímu zalidnění.

Važme si pradávných památek, važme si zejména popele našich předků, kteří svou prací kraj zúrodnili, svou kraví jej nám, dědicům, uhájili. Není marné rčení, že z popela slavných předků rodí se hrdinové, kteří zachrání vlast v dobách nejtěžších.

Bedř. Dušek, Lipník:

Boží muky.

Scházíme se do dneska u měst s těmi tajemnými památníky dávné minulosti. Čtyřhranné věžičky různých tvarů, ale architektonicky velmi zajímavých, (jako na př. u lipenské Sokolovny) po čtyřech stranách s malými výklenky pro obrázky a křížíčkem na gotické stříšce. — Vždy na rozcestích!

Lid u nich zbožně smeká a nejednomu zatanulo asi na mysli, jaká že to památká, která mu maně zvedá ruku k tomu náboženskému pozdravu. A mnohý přisvědčí, že jej popadá u toho místa jakás neznámá stísněnost jako i nás vždy přepadala za dětských let, když jsme chodili k »naší Boží muce« tam za jezerskou ulici! Ta hrůza měla svou příčinu v tradičních výkladech, že na tom místě spáchána před dávnými věky strašná vražda, nebo zase, že si tam vzal někdo život. A ty báje na hrůze své přibýaly, když lid k nim přidával bašky o tajemných nočních výjevech, jež prý se tam o půlnoci hodině odbývají.

Mnoho se již o původu těchto zajímavých stavbiček napísalo! Náhodou při čtení Tovačovské knihy ortelů Olomouckých přišel jsem na věc, která pravděpodobně řeší původ jejich historicky právně.

V Sachsenpieglu (Saská právo, jehož užívala města sev. Moravy) knize III. cap. XI. čtu: »Wer sich selbir totet yn aym hawse odir czu wolde, den sol man begraben off ayner weg-schaide.« (Kdo se zavraždí v domě nebo v lese, ten nechť je pochován na rozcestí mimo město.) Sebevražda pokládána za hřích nejhnušnější, těla těchto nešťastníků nesměla odpočívat ve společnosti poctivě křesťansky zemřelých, ale jako na výstrahu potomstvu kladena na rozcestích.

Z toho by se dalo soudit, že pod Boží mukou najdou se po-

zůstatky sebevrahů. Leč nemusí tak být, když vzpomeneme, že již od začátku 16. stol. vykonávána též poprava sebevrahů spálením. A to se všemi formalitami.

Nebude nezájimavé, když tuto vypíše účet za jednu takovou popravu sebevraha:

Konšelům, kteří pro mistra popravního chodili a jeho zase odpovázeli, dáno 24 kr. Item tém, kteří s nimi pro consens vypraveni byl 36 kr
Více jím, když tam šli a zase přišli, 30 mázů vína
Za 1½ věrdunku prachu

Item s ouředními osobami po vykonání prací, jak se zdejšími tak i z příslušné obce za ryby, máslo, Vartýřům, kteří celou noc při ohni vartovali za žemličky a jinší přípravy utraceno i za svíčky Za 39 mázů vína po 4 kr, činí
pivo a gořalku

Auřadu Tovačovskému za práci jejich

Suma 13 R 29 kr

Mistru popravnímu. Od odřezání, z okna vyhození, (sebevrah se občsil ve stáji) na prach spálení 15 R
činí 17 R 30 kr

Poslu právnímu co pro mistra popravního chodil

Na outratu v cestě po 2 dni 2 R

Od kopání hrobu pacholkovi 1 R

dáno jemu

Suma 21 R 18 kr

Utráceno s ním (katem) za ryby, raky, máslo, chléb, žemličky, mouku, koření, 5 židlíků gořalky, tvarůžky a za 2 kusy svíček v sumě zaplaceno 2 R 46 kr

Za 30 mázů piva

Item od strojení jídel

Za 45 mázů vína po 4 kr

Suma všech outrat činí 41 R 27 kr

František Zamazal, Malé Prosenice:

Pro paměť.

(Výňatek z pamětní knihy obce Malých Prosenic, založ. r. 1626.)

Když proces mezi námi třemi obcemi, totiž Hrubo Prosen-skou, Malo Prosenskou a Lejsekou obcí z jedné a mezi naší vrchností z druhé strany se pokončil a v Malo Prosenském rybníku nám pátý díl, v Lejsekém podobně pátý díl nám všem třem obcím s vrchu jmenovaným a vrchností v jednom každém rybníku čtyři díly připadly; v Chobotech ale v každém rybníku a sice: v Lejsekém jedna polovina vrchnosti, druhá ale jen v Hrubo Proseneské a Lejseké obci k užívání.

1 R
2 R
— 7 kr

1 R 2 kr
2 R 36 kr
— 54 kr
5 R 50 kr

Suma

13 R 29 kr

17 R 30 kr

2 R 20 kr

1 R 10 kr

— 18 kr

Suma

21 R 18 kr

2 R 46 kr

— 30 kr

— 24 kr

3 R

Suma všech outrat činí

41 R 27 kr

V Malo Prosenských Chobotech (místa rybníků, které byly zůženy), ale jen jedna polovina vrchnosti a druhá Malo Prosenské obci připadla. Tak dne 3. mája 1810 roku při komisi nám taková naše vlastnost (vlastnictví) odměřena byla.

My jsme se v obou rybnících pátým dílem podělili; kdežto v Lejsekém rybníku vynáší na náš řetázek (podíl) 12111 a 5/6 sáhu, to jest na 22 měřic 22 mirek 11 sáhů a na 3 střevice vynáší.

V Malo-Prosenkém rybníku vynáší pátý díl 21209 a 3/6 sáhu, anebo na 39 měřic 24 mirek na 9 sáhů a na 3 střevice vynáší. Což v sumě na 62 měřic na 15 mirek a na 4 sáhy a na 3 střevice vynáší.

V Malo-Prosenkém rybníku vynáší pátý díl 21209 a 3/6 sáhu, anebo na 39 měřic 24 mirek na 9 sáhů a 3 střevice vynáší. Což v sumě na 62 měřic na 15 mirek a na 4 sáhy a na 3 střevice vynáší.

Takový 62 měřic se rozdělilo mezi 44 usedlých totiž:

z Hrubých Prosenic vypadá	16 sedláků
a 8 chalupníků mají za	4 sedláky
v Lejskách jest sedláků	7 sedláků
v Malých Prosenicích jest	14 sedláků
Malo Prosenský mlýnář	1 sedlák
pak 4 chalupníci jsou za	2 sedláky

Suma 44 sedláků

Poněvadž já Jan Pastrnek, na ten čas učitel školní a rektor v Hrubých Prosenicích, jsem požádaný byl, abych v obojích rybnících vypadající pátý díl mezi svrchu znamenaných 44 usedlých praktickým měřickým způsobem rozdělil, pročež tuto známo činím, že jednomu každému na 757 □ sáhů 1 střevic, kdežto v Lejsekém rybníku přišlo 16 dílů udělat, což vynáší na 22 měřic, 22 mirek a na 11 a 3/6 □ sáhů, nebo na 12111 3/6 □ sáhů. V Malo Prosenském rybníku vynáší 28 dílů, což vynáší 39 měřic 24 mirek 9 3/6 sáhů.

Když jsem to všecko změřil a vyměřil tehdy známo činím, že od Panské strany na hranici se nechalo 4 střevice jak zdýli (délky) — jak v Lejsekém tak Malo Prosenském rybníku, pak šesti usedlým z Hrubých Prosenic dalo se hned od Panské strany; po nich mají Malo Prosenští až po mlejn, kterých 17 vynáší.

Aby ale se v budoucích časech věděti mohlo jak jeden každý v Malo Prosenském rybníku svůj díl široký má, pročež tuto se pro paměť zaznamená. (Následují vyznačené míry částic a jejich majitelů).

Známo ale činím, že ačkoliv zdýlka se zde neznamená, přece podle té šířky z obojí strany jednomu každýmu vynese 757 1/6 □ sáhů, 1 střevic, nebo 1 měřic, 13 mirek, 6 □ sáhů, 1 střevic.

Věděti se má, že ačkoliv ingenieur (inženýr) toli ani v jedném ani v druhém rybníku tolik nenaměřil jako já zde. To ale nevím,

jak se to stalo; snad ingenieur na starou míru měřil — Já jsem přece toli naměřil.

Posledně toto se zde připomenouti musí, že kdyby jeden nebo druhý (jakž já nedoufám) o něco málo více nebo méně roli měl; tedy po žnich 1811 roku se to napraví a nové poznamenání se v šírkách udělá.

Vinšuji tedy všem uživatelům jak nynějším tak budoucím těch rolí, aby Bůh všemohoucí z rose nebeské a tučnosti zemské jím požehnal a mnohonásobný užitek každoročně jím udělil a oni aby vždy ve zdraví takových rol užívali.

Psal jsem to všecko v Malých Prosenicích na den svatých Simona a Judy, to jest dne 28. měsice října 1810.

Jan Pastrnek,
školní učitel a rektor.

Antonín Fröhlich:

Skoky, nejmladší obec v politickém okrese hranickém.

Obec Skoky je teprve od roku 1924 samostatnou obcí, neboť dříve se družila jako osada k obci Dolnímu Újezdu.

Dolním Újezdem i obcí Skoky vede hlavní státní silnice z Olomouce, přes Lipník, Hranice, Příbor až do Krakova. Dříve všeobecně se říkalo »císařská«. Často se honival zde po této silnici dobytek z Polska až na trhy do Olomouce, kdež se jej nejvíce spotřebovalo pro vojsko. Lidé, kteří honívali tento dobytek, hledali často občerstvení a nocleh v hostinci — samotě na Skokách; tehdy po osadě nebylo ještě ani zdání. Potom byla vedle postavena kovárna, která byla v nynějším čísle 9, později však vyhořela a tak zanikla. Skoky byly tedy původně samota, kde stávala kovárna a hostinec.

Dle vypravování starých občanů skokovských a zápisu obecního kronikáře Josefa Marynčáka možno počítati s větším rozmachem obce teprve začátkem minulého století. Snad dala tehdy vrchnost prohlásiti, že bude rozdávati stavební místo a to za 13 dní roboty v lese. Poněvadž se ale přihlásilo velmi mnoho uchazečů, museli ještě mimo roboty zaplatiti 1 kr. za čtvereční sáh na zahrádku a $1\frac{1}{2}$ kr. na stavební místo. Když se pomalu vyvídely dosti dobré podmínky životní na Skokách, lidé stavěli si domky po obou stranách silnice, částečně se štíty, částečně s průčelím k silnici a se zahrádkami před domy. Tak dostala osada nynější tvářnost.

Úmysl vrchnosti při zakládání osady byl, aby dostala pracovní síly do blízkých lesů. To bylo také hlavní zaměstnání tehdejších obyvatelů Skoků. Lesní trať »Valašský důl« u Skoků ukazuje nám, že když ještě nebylo tolik domků na Skokách,

bydleli v tomto dole dřevorubci — Valaši, kteří ovšem zde přiměřivně se zařídili a bydleli. Nyní zůstalo jen pojmenování »Valašský důl«.

Později, když již pro všechny obyvatele Skoků nebylo zaměstnání v lese, vysazovali ovoce stromy a počali provozovati obchod ovozem i dobytkem.

Les poskytoval chudým skrovný příjem. Ženy a děti v létě chodily na jahody, borůvky, maliny, houby. V zimě z rostí dělali otýpky. Všechno se prodávalo v okolních městech. Také pro dobytek poskytoval les dostatek píce.

Avšak po čase všechno to nepostačilo přibývající obyvatelstvo uživiti. Tu odcházeli mnozí za výdělkem do měst, jimi dávali své syny do učení, ponejvíce na zednické a tesařství, kterážto řemesla do dnešní doby na Skokách převládají. Dle sčítání lidu z 15. února 1921 obnášela katastrální plocha obce Skoky 159 ha, 56 domů, 348 obyvatel, z toho 347 české národnosti, 1 cizozemec, 347 řím. kat., 1 bez vyznání. Obec je přiškolena a přifařena do Dol. Újezda. V obci je 1 hostinec, 2 obchody smíš. zbožím, 1 sedlář, 1 malíř a natěrač, 1 řezník, 1 obchodník dobytkem a 3 sezonní obchodníci ovozem. Obec měla v roce 1926 416 duší.

Vladimír Vašíček:

Drobnosti ze starých zápisů města Dřevohostic.

R. 1876 při bourání domu č. 66 nalezli zedníci ve sklepě mnoho stříbrných peněz, z nichž některé měly nápis Grossi pragenses — Johanes primus, většina měla nápis nečitelný. Při kopání zasypaného sklepu v č. 98 byly r. 1887 nalezeny starožitné kachle s ornamenty a starobylá nádoba s dvanácti oušky, což bylo dáno do olomouckého musea.

V zahradě měšťana Jana Koryčánka byl před mnoha lety nalezen dosti veliký meč, který se však nezachoval, neboť byly z něho udělány nože.

Mezi Turovicemi a Dřevohosticemi jest panské pole »Bratrsko«, které rytíř Vanecík druhdy daroval faře bratrské.

Pole »na Babčí« slulo dříve »na vojákoch«. Na poli tomtéž byli v předešlém století pochováváni do šachet vojáci, kteří v Dřevohosticích leželi a houfně mřeli. Vypravuje se, že babička občana Libora Jurky z chaloupek, když jí bylo 12 let, šla tehdy okolo šachet a slyšela z nich jakési sténání. Spěchala do města a oznámila to důstojníkovi, který tam ihned s několika ozbrojenými vojáky se odebral a do toho místa stříleti kázel, načež sténání utichlo.

Jiné pole sluje na »Židáköch«, protože tam jsou po-

chováni židé. Za hostincem »na špici«, asi v těch místech, kde stojí stáje, stál pivovar. Jednou šel za starých dob dráb ohlašovat robotu do Nahašovic. Na zpáteční cestě pozdě v noci uviděl v pivovaře podezřelé světlo. Když přišel ku stavění, uviděl židy, jak se o peníze dělí. Povoz měli stát nedaleko na cestě. Dráb ihned pospíchal do města a ohlásil to úřadu, který židy dal pochybat a protože z loupeže byli usvědčeni, popravit a na poli, řečeném »na Židákok«, pochovati.

Dále v zahradě za vodou stál mlýn až do 18. století, který úplně zanikl, takže není pod něm žádné památky. Zahrada, která ku mlýnu tomu patřila, sluje dosud po mlynáři Kutěrkovi »Kutěrka«. Má své vlastní číslo, ačkoliv patří k jinému číslu.

Josef Skopal:

Hofírkovo.

Cesta ze Staměřic na Svrčov vede lesem ideální přímkou, šířka její je postačitelná pro silnici myšlenou dle rozsahu a plánů dnes stavěných silnic, leč předpoklady pro silnici v této části lesa, mající úkol snést jen odvoz dříví z lesa v době zimní k palivu neb stavbě vykáceného, jsou cvšem postačující, leč v době jarního tání neb za letního deštivého počasí stávají se už nedokonalými pro velké blálivé prohlubně, které ani vítr, který sem zaváti nemůže, ani slunce, pro vysoký les, nezasvitne. Málo chodců je účastno cesty té, povozů v létě skoro nic. Nanejvýš jí po deštivém letním počasí přejeď hledač hub, turista sotva, poněvadž o ní neví a také níč vábného pro něj tu není. V půli cesty té, myšleno ze Staměřic na Svrčov, objeví se — kdo by cestu tu chtěl projít — mýtiny, tedy skácený les, nedobrovolně, kterážto část byla vichřicí v r. 1925 vyvrácena. A aby už byl pořádek učiněn, byly ostatné kmeny také skáceny, které vichřici tehdejší vzdorovaly, načež zase zalesňování dle všech pravidel započato. V těch místech bylo Hofírkovo. Co to bylo? Byly doby, že nebylo cukru jako dnes, ale sladké věci byly také oblíbeny a tak poddaní robotníci sladili si pokrmy syrum, t. j. z nastrouhané na struhálku řepy, vymačkané v plátně, vařili na rendlíku nebo na dražsusy v kastrolu šlávu až zhustla, na černo. Tím sladili pokrmy, zejména mák do koláčů a buchet. Páni sladili medem. Ale poddaní pro robotu jím určenou nemohli zabývat se včelařstvím a velmi zřídka nacházíme v zápisech, že by byl dodáván med. Tu vrchnost věděla si rady a v zátiší Malenky (název lesa) pověřila svého poddaného Hofírka, aby věnoval se včelařství a dala jemu k tomu účelu 5 měřic pozemků, nadala jej všemi výhodami, aby nerušeně mohl zaměstnání svému se věnovat, ale ročně 10 centnýřů (56 kg) vrchnosti medu odváděti, což svědomitě jmenovaný rod Hofírkův po několik generací činil až do doby, kdy cukr třtinový vešel u pánu v uží-

vání, mnohem pohodlnější a lacinší artikl než med, zkáze podléhající a posléze nepočitově dodávaný. Za působení Josefa II. byla též jakási reforma pozemková a ačkoli Hofírkové už med nedodávali, měli vydržené právo na pozemek ve trati Malenka. Tu, aby celistvost lesa bez enkláv byla zachována, vyměnila vrchnost Hofírkovi polnosti náhradou v Lazničkách.

(Dle vypravování hajného Glira ze Svrčova.)

Hynek Špunar:

Vodění »medvěda« ke konci masopusu.

(Ze Záhoří.)

V úterý před popeleční středu vodivávala mládež před lety »medvěda«. Hoch, který představoval medvěda, byl celý do hrachové slámy omotaný, na tváři měl pitvornou masku, hlavu pokrytu beranicí na ruby a v ruce měl hůl. Když mladíci s »medvědem« vstoupili do gruntu, tu »medvěd« bruče počal se točiti a skákat, při tom zpívali:

Vedeme vám medvěda z daleké krajiny,
on by velice jedl, dejte mu slaniny;
vařili jsme vařili, koží rožky s octem,
sami jsme je nejedli, nechali jsme hostem —
a hosti nepřišli, koží rožky zkysly.
Už je toho masopustu na mále,
komu my ty staré dívky prodáme,
prodáme je do Hradišťa katovi,
nařeže z nich krabáčů na voly.
Zhusata chaso, zhusata, konec masopusta;
masopust se kráti, víc se nenavrátí.

Hospodyně podělovala mládež vajíčky, klobásy a slaninou. Bývalo tchoho hojnost a hoši nesli plný koš, když vesniči celou obešli. Dnes zvyk ten u nás vymřel nadobro.

Procházkou helštýnským lesem.

Sejdeme-li s Helštýnou k paršovské cestě, ještě před vchodem na tuto lesní cestu lze odbočiti v levo na chodník k lesíku jehličnatému, nacházejícímu se právě pod střílnou.

Chodník vede zprvu hustým hájkem mladých smrčků, ošlehujičích při každém kroku tvář chodce, pak zahybá nad hlubokou ráztkou a není tu radno jít v noci bez nebezpečí očtnouti se dole.

Se zlou se potáže, kdo použije chodníku toho v opojení smyslů zlatožlutým mokem, jež čepuje pro návštěvníky hradu helštýnský vrátný.

Svah mírní se ponenáhlí a také chodníček se šíří, až dolů pod kopec vede již docela pohodlně.

Že tam lidé obyčejně kleli »jak pohani« na neschůdnou stráň, zůstalo chodníku jméno »Na pohanci«.

Jiná verše zní, že v místech těchto býval pohanský háj. Pod skalou, k níž dojde se při přechodu z neschůdného úzkého chodníku, měli prý naši pohanští předkové své bůžky.

Je to rozkošné tiché místecko. Buky, habry, olše, břízy mísí se tu s jedlovými a smrkovými stromečky, štíhlé modřiny vábí svěží zelení k odpočinku ve svůj stín na hebký mechový koberec, posetý trsy zvonkých modravých a libezených, jak někdy dětské oči bývají. — Z chodníku »Na pohanci« otvírá se krásný pohled do údolí pobečvanského, zůstane tudíž vždy pěknou procházkou těch, kteří hledají po namáhavé duševní práci oddechu a osvěžení ve volné přírodě.

Pěkná procházka jest také chodníkem zvaným »knížecím«, k Podhůří nahoře lesem vedoucí.

Vrouben je štíhlými modřiny a vystlaný hebkým jehličím. Je tu velmi pohodlná chůze, připomínající měkké koberce knížecích salonů.

Chodníky »Na hlavačce« jsou méně pohodlné, ale velmi vyhledávané houbaři.

S. H. Kunovická:

Lidová pověst z Loučky.

V Loučce, vesnici ležící v polích asi hodinu od Lipníka ku výběžkům Sudet, bývalo zvykem pásti koně za noci, tak jako se ještě teď děje na Podkarpatské Rusi.

V jednom statku měli dvě páry koní a dva čeledíny, kteří se střídali v pasení koní za nocí . . . Místem, na němž koně byly paseny, stala se louka sedláka, pozemek, sousedící s druhou bařinatou loukou, která náležela k sousednímu statku. Louka tato byla neodvoditelná a její majitel marně se namáhal ji upravit, aby nesla užitek. Nebylo prý sice tomu vždy tak, co zalévala se stále vodou, jež z bůhví jakého místa vždy stejně hojně vyvěrala, bývala dříve tato louka velmi bujnou pastvinou, oddělenou mezníkem od lučiny našeho sedláka, majitele čtyř krásných koní.

Zas mělo se pásti. Čeledín loulal se již před večerem s koňmi na louku. Vyhliďl si pohodlné zátiší u staré vrby, chráněné krovím, ustál si houně a zabaliv se do přikrývky, usnul brzy spánkem syravedlivých.

Byla noc, když se probudil zvláštním šustěním trávy okolo své skryše. Koně se tiše pásly. Slyšel je, jak z místa na místo pobíhají. Pojednou uslyší tato slova: »Kam ho mám dat? Kam ho mám dat?« V rozespání domníval se čeledín, že jeho druh přivedl na pastvu i hříbě a odpověď z pod pokrývky krátce: »Dej mi pokoj a odtáhní!« »Něžné« to vyzvání nemělo účinku

a znova ozvalo se mu u samého ucha: »Kam ho mám dat? Kam ho mám dat?« Hlas byl čím dále úzkostlivějším. Čeledín mrzutý, že kamarád jej ze sladkého spánku probudil, zabručel nevrle: »Běž pryč — a nech mě spát!« Obrátil se z boku na bok a chtěl usnouti znovu. V tom zas ozve se velmi úpěnlivě: »Kam ho mám dat? Kam ho mám dat?« Čeledín se již rozzlobil a odsekli krátce: »Kdes ho vzal, tam ho dej!« Chtěl také kterousi rušiteli ze spánku dátí na pamětnou, shodil přikrývku se sebe a vyskočil. — Rázem takořka ztuhl úděsem.

V měsíčním svitu uzrel postavu zavalitého muže, který na ramenou vlekl těžký kámen »mezník«. S tím došel na rozhraní louky a vhodil kámen prudec do bařiny, jen se voda rozplíchlá. Čeledín uslyšel ještě povzdech ulehčení a muž zmizel, jakoby se propadl do země.

Na čeledína přišla hrůza, sebral houně i s pokrývkou, sehnal koně dohromady a chvátil s nimi domů.

Probudil hospodáře a vypravoval co se mu stalo. Hospodář se na chvíli zamyslil, neřekl však čeledínu ničeho, až ráno, kdy spolu šli podívat se na louku. K velikému úžasu sedláka i čeledína nalezli mezník zcela jinde, takže louka hospodáře byla rozsáhlejší o kus sousední lučiny — bařiny.

A teprve nyní dověděl se vylekaný čeledín, že soused přenesl mezník na vedlejší louku a tím se louka jeho ovšem zvětšila. Postižený sedlák ovšem domáhal se svého práva před soudem, ale hrabivý soused odpřisáhl, že »mezník« je na správném místě. Od dob svého skutku však neměl již žádného požehnání a louku stále zalévala voda, takže hrabivci žádného užitku nenesla.

Usoudilo se v celé vesnici, že sedlák jest takto potrestán pro křivou přísluhy.

O svém činu však nikdy nepověděl a tajemství »mezníku« vzal sebou také na věčnost.

Teprve čeledín dal duši sedláka — křivopřísežníka správnou odpověď, takže mohla se zbavit svého břímě . . . jež za trest po louce musila každou noc z místa na místo nositi.

Mezník zůstal již na novém místě a podivno! Od doby té ztrácela se voda z bažnaté louky až vyschla docela a potomek sedláka - křivopřísežníka těšil se znova hojně úrodě vonného sena z této lučiny.

D R O B N É Z P R Á V Y.

Nadmořské výšky některých míst na Bystřicku.

Bystřice p. Host. 316 m, Hostýn 736 m, Kršková u Chvalčova 760 m, Kelčský Javorník 865 m, Hrad u Podhradní Lhoty 612 m, Sochová hora u Rajnochovic 749 m, Bludná 658 m, Pardus u Rusavy 674 m, Bílavsko, kostel 330 m, Hejník z Lipové 317 m, Dřevohostice 241 m, Pálenice j. Sovatiny 318 m, Vítovice 273 m, Býškovice 274, Horní Újezd, kostel 347 m.

A. Fch.

Trigonometrické výškové body Δ v politickém okrese
hranickém.

(Sestavil A. Fch.)

Lipensko:

Osek, kostel
Horecko u Lipníka
(kaple sv. Anny).
U březí (již. Veselíčka)
Soběchleby, kostel
Kladnický kopec
Hana (sz. Kladník)
Helštýn
Juřácko (sv. Pedhoří)

	Hranicko:	
226 m	Hranice, kostel	255 m
286 m	Hustopeče n. B., kostel	275 m
	Bělotín (sev. nad nádražím)	306 m
286 m	Nad dolama (sev. Saviče)	316 m
298 m	Krist (vých. Bělotína)	340 m
353 m	Boží muka (záp. Malhotic)	354 m
358 m	Stráž (sz. Vysoké)	365 m
406 m	Žárový kopec (sv. Špiček)	369 m
589 m	Hluzovský kopec	375 m
	Strážné (sz. Kelče)	400 m
	Vrchy (vých. Stříteže)	456 m
	Maleník (záp. Valšovic)	476 m
	Na vartě (v. Partutovic)	560 m
	U olšov. lesa (v. Potštátu)	582 m
	Jindřichovský les (kopec)	591 m
	Chladný chlum (z. od Středolesí)	625 m

Dobytčí trhy lipenské v minulosti.

Je známo, že v dřívějších dobách bývaly v Lipníku velmi hlučné trhy na dobytek příháněný z Haliče; později po vystavení dráhy dobytek byl přivážen. Poněvadž při příležitosti takových trhů přicházelo do města mnoho lidí, měly trhy pro město velký význam hospodářský. Není proto divu, že když trhy v letech 70tých pro nemoci dobytka, jež v Lipníku byly rozšířeny, zanikly, objevovala se snaha, aby byly opět obnoveny. Úsilí to potkalo se teprve po převratu s kladným výsledkem, že trhy byly obnoveny; ovšem jsou jenom stínem těch starých pověstných trhů, při nichž tak veselo a živo bývalo v městě. Zajímalo mě dostat do rukou nějaký statistický záznam, kolik dobytka ročně přihánělo se na trhy lipenské. Při pořádání archivu městského přišel jsem na takový za rok 1850/51, t. j. od počátku listopadu do konce října. V listopadu 1850 konal se trh 5., 13. a 26., v prosinci 3., 10., 17., 23. a 30. V listopadu bylo na trhu 3384 kusů. V letních měsících r. 1851 uvádí se tento počet: červen 5713, červenec 7980, srpen 7238, září 11.127. Celkem toho roku 1850/51 bylo v Lipníku na trhu 60.020 kusů dobytka. Na poplatcích tržních dostala obecní pokladna 1000 zl. 5 kr. konv. m.

Jak bychom si představili toto množství 60 tisíc dobytka? Do jednoho dobytčího vozu vejde průměrně 10 kusů. Vlak o sedesáti dobytčích vozech přijal by šest set kusů. Tedy bylo by potřebí jednoho sta nákladních vlaků, jež by ono množství mohly na trh přivezti.

J. Mč.

Obsah XI. ročníku.

Články:

	Strana
Baďura Jan: Jména trati v okrese lipenském	37, 75
— Děkanství lipenské	108
B. V.: Jurík ochráncem Kostelička	29
— Rusové v Hranicích	57
Dohnal Jindřich: Hukvaldy	48
Dušek Bedřich: Starý hrad Drahotušský nad Podhořím	2
— Zachovaná a vyhynulá jména lipenských předměšťanů z 18. stol.	85
— Boží muky	117
Fröhlich Antonín: O lásecké k domovině	1
— Jak se na Záhoří léčilo	52
— Soupis archeologických předmětů na Hranicku a Lipensku	72
— Lidové zkazky z Oseka nad Bečvou	91
— Skoky, nejmladší obec v polit. okrese hranickém	120
F. T. M.: O poctivém formanu	22
— V zajetí tureckém	55
— Tajemný muž pod hradem Helštýnem	88
— Procházkou helštýnským lesem	123
Indra Bohumír: Švrcov	82
Jakeš Josef: Zajímavé historky ze Záhoří	25
— Dvořácká privilegia	46
— Nejnovější nálezy ropelnic na Záhoří	115
J. I. I.: Proč světlí v Bohuslavkách a v Loučce svátek sv. Antonína P.?	27
Kout Rudolf: O lipenském nájezdi a jeho sbírání	9, 42, 78
Kramoliš Čeněk: Schůze úřadu a občanů v minulých stoletích	11
— Radnice na Záhoří a v horním Pobečví	33
— Názvy Teplice u Hranic a Bílý kámen	100
Kulička L.: Z výkladů starého Záhoráka	94
Kunovická S. H.: Lidová pověst z Loučky	124
Macalík Basil: Z dějin pastevnictví na Pobečví a Záhoří	86, 105
Mráček Jakub: Drobnosti z archivu města Lipníka	15
— O urbářích	103
Okáč František: Geologické poznatky z kamenného lomu v Hrabůvce	69
Pilmáček Josef: Z paměti starých vládyk na Lipensku	97
Příkryl František, Dr.: Čarodějnici ze Lhoty	23
— Poklad na Chlumu	24
— Strašidla u Lhoty	59
— Právo ostalkové	65
Schnal Antonín: Mýslivecký mládenec	24
Skácel J.: O čarování staré Koutecké	30
Skopal Josef: Hoříkovo	122
Sova Otto: Poslední pravěké nálezy na Bystřicku	16

	Strana
— V zimě na Záhoří	40
— Žáčku, žáčku učený	111
Stržinek Antonín: Kulmový ostrov na levém břehu Bečvy	6
Svérák Antonín: Véelařství na Záhoří	19
— Předhistorické pohřebiště u Kladerub	44
— Kladeruby prosí o milost za hřichy nespáchané r. 1708	81
— Z dob roboty na panství kelečském	113
Špunar Hynek: O vodníkovi v měchu	28
— O památném obrázku u Škařince	60
— Voděni »medvěda« ke konci masopustu	123
Tomáňková M.: Zánik hradu Švrčova u Hranic	20
— Čertova studně na Hejštně	57
— Velický vodník	90
Vašíček Vladimír: Svatební smlouva Antonína Klimše z Domaželic	14
— Drobnosti lidovědné ze Záhoří	39
— »Testament« Jana Klimeše z Turovic r. 1818	84
— Drobnosti ze starých zápisů města Dřevohostic	121
Zamazal Frant.: Pro pamět	118

DROBNÉ ZPRÁVY: Založení kostela a fary ve Velkém Újezdě str. 31. — Poddanské poměry v Daskabátě. (J. B.) 32. — Universitní profesor Ph. Dr. Pastrnek pětasedmdesátníkem. 61. — Povětrnostní poměry na Lipensku. 62. — Opis kupní smlouvy z r. 1633. (J. J.) 62. — Jak se děti učily »cizím řečem«. 63. — Ceník z r. 1798 a z dřívějších dob. (J. B.) 64. — Seznam domů v Lipníku z r. 1667. (J. B.) 64. — František Kretz sedmdesátníkem. 95. — Spisovatel Čeněk Kramoliš. 95. — Prapor z tureckých válek ve Velkém Újezdě. (A. K.) 95. — Opět nové předhistorické pohřebiště. (Ant. Svérák.) 96. — Kronikář Karel Slavík sedmdesátníkem. 96. — Nejvyšší místo politického okresu hranického. 96. — Nadmořské výšky některých míst na Bystřici. 125. — Trigonometrické výškové body v pol. okrese hranickém. 126. — Dobytí trhy lipenské v minulosti. (J. Mě.) 126.

Celkem 59 článků, 17 drobných zpráv a 15 obrázků.

miluje. Mnoho knih ieho je rozebráno, což jistě svědčí o jeho oblíbě. »Zábabonky« tot souhrn povídek — pověr z kraje pod Radhoštěm, jež oziveny jsou skutečnými názornými příklady. Vyšlo v Nové knihovně české literatury, ročník I., svazek 13. Nakladatelství »Přítel knihy«, Praha I. Dlouhá.

Břetislav Bartoš, malíř národní tradice. Napsal František Horečka. Vydalo družstvo »Moravský legionář« v Brně 1928. Cena 10 Kč. Doporučujeme!

»Hvězdíčky«, miniaturní měsíčník pro kulturu a otázky sociální. Vydává a rediguje A. K. Oderský. Vychází každého prvního dne v měsíci. — Celoroční předplatné i s pošt. Kč. 7.80. Vydav. Boskovice.

Nová Lipa, nové překvapení. Krásné a výkonné obrázky, návrhy na čs. svéráz, časové články a obrázky ze všech oborů, o které se zajímá rodina, tři původní romány atd. Doporučujeme. Vydává lidové nakladatelství Jana Svátká v Praze XVI., Husova 7.

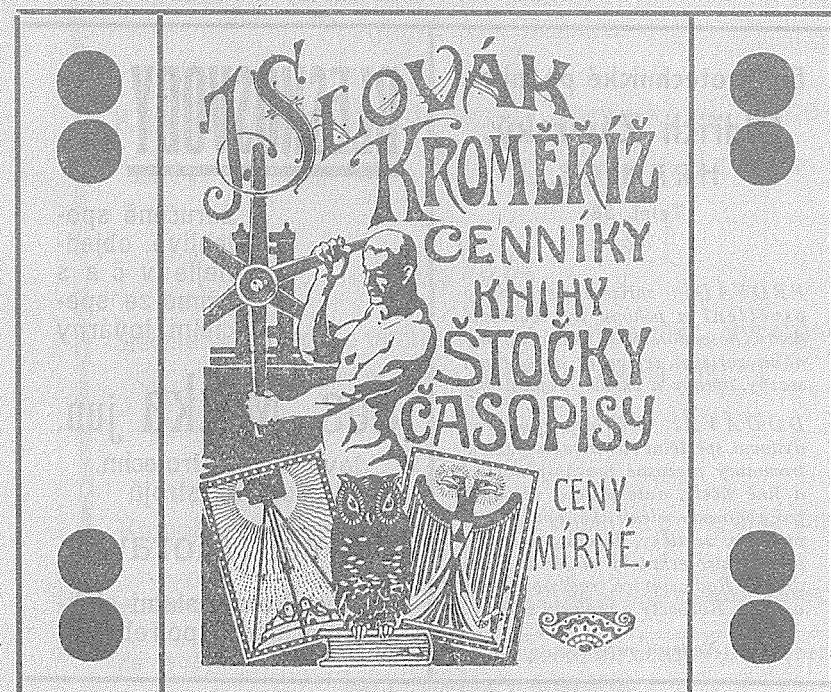
Dobré kníhy vhodné pro veř. knihovny, obecní, spolkové i soukromé. Zádejte seznám lidov. knihkup. Jan Svátek Praha-Smichov, Husova 7. Toto naklad. vydává také časopis o dobré literatuře zábavné a poučné, t. zv. »Zlatá Kníha«.

»Správný život« dříve Zpravodaj z Kézby byl vydává Dr. Al. Sommer-Batěk, Praha-Libor 162. Předplatné 2 Kč.

Z dob poddanství, 3. svazek sebraných spisů Josefa Brauna, vyniká opět barvitým líčením a rušnosti a napínavostí děje. 160 str., za 11 Kč, váz. v celopl. vazbě se zlatým tiskem Kč 17.—. Vydává naklad. J. Svátek, Praha XVI. K dostání u všech knihkupců. — Doporučujeme i dříve vydané svazky Jos. Brauna: *Z paměti krev. písářů a Zašlymi věky*.

Čtrnáctideník Radiolaborator. Rediguje a vydává Rudolf Faulkner v Sadské. Předplatné ročně 16 Kč. Tamtéž výšlo *Radiopraktikum Kun II.* vydání. — Doporučujeme.

Česká kniha, literární průvodce čtenářstva. (Ročně 4 Kč. Vydává Jindř. Bačkovský, knihkupectví v Praze II.

Doporučujeme vzácné dílo:

Staromoravští rodové

Sestavuje a vydává Josef Pilnáček.

Vlastivědné dílo heraldicko-genealogické, pojednávající o starých moravských rodech a jejich památkách. Každá moravská obec bude uvedena a dílo jest předůležité při sestavování obecních pamětí. Vychází 4-5krát do roka.

K dostání u všech knihkupců a přímo u vydavatele
Josefa Pilnáčka v Brně, Bratislavská ul. 5.

Elektrotechnické podniky,
Oldřich Zámrský,
HRANICE.

Telef. 58.

66

PROVÁDÍ: zařízení elektrického osvětlení a pohonu pro soukromé domy, hospodářství a živnosti, signální zařízení, telegrafy a telefony, stavby, opravy a zkoušky hromosvodů.

DO DÁVÁ: elektrické motory, dynama, speciální elektromotory, elektromotory pohonové pro hospodářství a jiné účely, automatická čerpadla pro vodovody, elektrické topné variče přístroje, žehličky, žárovky, lustry a jiný elektrotechnický materiál všeho druhu. Radiostanice, radiosoučástky a j. — Rozpočty a projekty zdarma.

Nejlepší reference.

BLESKOSVODY

zaručeně spolehlivě objednejte v čas s přímo ze speciální lovárny

Jos. Motka jun.

lovárna elektrotechn.
a stavba strojů

Litovel (Morava).

Též veškeré ostatní elektrotechnické pořeby.